

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1934 kl. 1 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 71, hava herrar *David Pettersson* och *Oscar Gottfrid Karlsson* hemställt, att riksdagen ånyo ville hos Kungl. Maj:t an hålla om vidtagande av åtgärder för skäligt nedbringande av räntan å de lån, som utlämnats från pensionsförsäkringsfonden, och då i första hand beträffande sådana, som beviljats för sjukhusändamål. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av motionen har yttrande i vederbörlig ordning inhämtats från fullmäktige från pensionsförsäkringsfonden, av innehåll som framgår av bilaga till utlåtande nr 5 av andra kammarens andra tillfälliga utskott, till vilket hänvisats en i andra kammaren väckt, likalydande motion, nr 144, vartill utskottet förty får hänvisa. Särskilda motionen berörande frågor hava även behandlats under föredragning inför utskottet av tjänstemän från statskontoret, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. *Yttranden.*

Utskottet får till en början lämna ett kortfattat sammandrag beträffande riksdagens ställning till och hittillsvarande åtgärder uti frågan. Utskottet skall i sammanhang därmed redogöra för några huvudpunkter i fullmäktiges nyssberörda utlåtande. *Historik.*

De synpunkter, som riksdagen redan vid fondens tillskapande lagt på fondens medel, hava sedermera legat till grund för fondens förvaltning. Då de i denna motion påpekade förhållandena och framhållna önskemålen hänföra sig just till vissa områden av fondförvaltningen, är givetvis riksdagens tidigare ställning i frågan av största betydelse.

Riksdagen gjorde sig redan år 1916 till tolk för den uppfattningen, att förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden måste ordnas med hänsyn till det ändamål, för vilket fondmedlen uppsamlades, och att följaktligen för pensionsförsäkringen främmande synpunkter härvid icke finge göra sig gällande. I överensstämmelse med vad i propositionen uttalats ansåg även riksdagen, att fonden vore att betrakta såsom de försäkrades egendom och därför borde förvaltas på det sätt, som bäst överensstämde med de försäkrades intressen. Beträffande placeringen av fondens medel framhöll riksdagen, att denna

naturligtvis först och främst måste erbjuda säkerhet mot förluster, men att man därjämte borde vid placeringen eftersträva att vinna så hög avkastning, som med behörigt aktgivande på säkerhetssynpunkten befundes möjligt. Jämsides med dessa fordringar komme emellertid hänsynen till de direkta och indirekta fördelar, som kunde beredas försäkringen därigenom att fondmedlen utlånades eller användes till allmännyttiga företag, ägnade att befordra folkhälsan och förebygga eller häva invaliditet. Dessa av riksdagen anförda synpunkter hava sedermera vid upprepade tillfällen återopats uti avgivna utlåtanden av såväl fullmäktige som pensionsstyrelsen och synas även i förekommande fall hava åyno blivit bekräftade av riksdagen. Den omständigheten att fonden i viss mening kan anses utgöra »allmänna medel» får enligt sålunda tidigare uttalad mening icke leda till den missuppfattningen — för övrigt tydligen vanlig bland fondens låntagare — att den i stort sett skulle hava särskilda förpliktelser, väsentligt avvikande exempelvis från dem, som åvila förvaltningen av en privat försäkringsfond. Pensionsförsäkringsfonden får sålunda icke — såsom stundom inträffar — utan vidare jämföras med statens utlåningsfonder, som i allmänhet torde hava till uppgift att stödja vissa bestämda allmänna ändamål, och vilkas förräntning lär vara ett intresse av i varje fall sekundär betydelse.

I sitt utlåtande hava fullmäktige beträffande räntan på lån under den tilländalupna högränteperioden erinrat om att räntan på kommunallån i allmänhet av densamma hållits lägre än den ränta, fonden samtidigt kunnat för obegränsad tid framåt förskaffa sig genom inköp av statsränteobligationer. Fonden har ock i allmänhet av kommuner betingat sig en även för högränteperioder måttlig ränta. Icke minst gäller detta landskommuner. Efter att under åren 1920 och 1921 hava nått sin höjdpunkt började räntesatserna strax därefter sjunka i raskt tempo. De fallande räntorna medförde också inom kort krav på räntesänkning från tidigare låntagare med bundna lån. Först anmälde sig vissa stadskommuner med lån för bostadsproduktion under kristiden. Då kraven avvisades, väcktes vid 1923 års riksdagsmotion i ämnet. I ett av *utskottet* i sammanhang därmed infordrat utlåtande anförde fullmäktige, bl. a., att en räntesänkning i då förevarande fall i verkligheten komme att innebära en subvention till vederbörande låntagare och att en sådan icke kunde anses förenlig med de av riksdagen fastställda grunderna för fondens förvaltning. Vidare framhöllo fullmäktige, att ett ingånget låneavtal måste i stort sett betraktas såsom ovillkorligen bindande för både långivare och låntagare. Skulle en jämkning göras till en låntagares favör, måste fondförvaltningen också förbehålla sig rätt att i tider av stigande ränta hålla sig skadeslös genom motsvarande höjning av räntan på redan beviljade lån. Då de fullmäktige icke ansågo sig kunna ställa i utsikt en allmän räntelindring för eller återbetalning av de lån, som på sin tid utlämnats till städer och stadslänkande samhällen för bostadsproduktion, så finge detta dock icke anses innebära, att fullmäktige icke skulle i vissa fall kunna finna möjlighet till

sådana jämkningar beträffande lånevillkoren, som kunde bereda de enskilda byggnadsföretagen lättnader beträffande dessas annuiteter, utan att därvid någon avvikelse behövde ske från de ekonomiska grunderna för förvaltningen. Fullmäktige torde enligt sitt eget uttalande söka finna möjligheter till sådana medgivanden, att de låntagare, som förbundit sig till särskilt hög ränta, icke skulle försättas i sämre läge än om de vid lånets avslutande betingat sig sedvanlig konverteringsrätt. *Utskottet* hemställde — efter att i sitt utlåtande hava givit ett klart uttryck åt sin anslutning till fullmäktiges principiella ståndpunkt i frågan — att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda, vilket ock blev kammarens och sedermera även riksdagens beslut. I sin motivering uttalade emellertid utskottet även önskvärdheten av, att fullmäktige måtte finna sig kunna i största möjliga utsträckning tillmötesgå framställningar om sådana jämkningar i lånevillkoren, vilka fullmäktige i sitt yttrande ansett möjliga, utan att därvid någon avvikelse behövde ske från de ekonomiska grunderna för fondförvaltningen. Vederbörande utskott i andra kammaren avstyrkte på ungefär enahanda motiv motionen, ehuru det behjärtade önskvärdheten av att i särskilt ömmande fall lättnad kunde beredas ifrågavarande låntagare.

Under den tid, som gått efter avgivandet av förenämnda utlåtande, hava fullmäktige vid behandling av ett stort antal framställningar om räntesänkning haft anledning taga i förnyat övervägande, i vilken utsträckning och efter vilka grunder lättnader skulle kunna beredas de kommuner, som bundit sig för högprocentiga lån. I vissa fall, då sådant ansetts förenligt med fondens intresse eller då eljest särskilda omständigheter därtill givit anledning, hava fullmäktige ansett sig kunna medgiva sådan eftergift, att ett lån utan särskild gottgörelse till fonden helt eller delvis fått återbetalas före utgången av den för lånets slutbetalning bestämda tiden. De låntagare, som därom gjort framställning, hava dessutom beretts tillfälle till förtidsinbetalning mot erläggande av ett belopp, motsvarande den kapitalförlust fonden åsamkades genom att nödgas omplacera medlen mot lägre ränta än den för lånet gällande. Fullmäktige hava därjämte funnit sig kunna tillmötesgå låntagare med en förlängning av lånetiden och i samband därmed viss nedsättning av räntan. På grund av svårigheten att hos Kungl. Maj:t utverka förlängning av lånetiden för låntagare med redan förut avtalad lång lånetid (30—40 år) har denna åtgärd endast erhållit begränsad räckvidd.

För egen del vill *utskottet* framhålla följande.

1111 *Utskottet.*

Såsom av den härövan lämnade redogörelsen framgår, har riksdagen såväl vid fondens bildande som senare — i enlighet med utskottets utlåtande i anledning av en med den nu föreliggande jämförlig motion — med all tydlighet angivit, att fondens medel ej vore att anse som »allmänna medel» i vanlig bemärkelse, över vilka det allmänna kunde efter behag förfoga (såsom fallet är med exempelvis statens vanliga utlåningsfonder). Ett frångående av uppfattningen att medlen tillhöra försäkringstagarna och

förvaltas enligt fastställda grunder uteslutande i dessas intresse, kunde leda till att försäkringstagarnas intressen blevo åsidosatta till förmån för ändamål, som vore mer eller mindre främmande för pensionsförsäkringen. Att en kommun på grund av senare inträffade oförutsedda förhållanden kan finna sig hava gjort en i förhållande till andra kommuners vid samma tid eller senare ingångna avtal oförmånlig affär torde ej utgöra tillräcklig grund för denna att kräva ändrade, gynnsammare villkor för sig och i sådant syfte påkalla statsmakternas ingripande. I detta sammanhang bör framhållas, att kommuner på grund av önskan vid tiden för lånets upptagande att erhålla så låg ränta som möjligt i regel uraktlåtit att betinga sig konverteringsrätt. Endast med få undantag hava kommuner föredragit en fast och något lägre räntesats. Men alldeles oavsett huruvida ett statligt ingripande i ovan nämnt syfte vore befogat eller ej, måste svårigheten att draga en rättvis gräns för lättnaderna mana till betänksamhet gent emot motionärernas krav. Även om utskottet sålunda ur både principiell och praktisk synpunkt ansluter sig till fullmäktiges avvisande hållning mot generella krav på räntesänkning, åtminstone försåvitt rörer vissa grupper av låntagare och ändamål för upplåning, anser sig utskottet böra framhålla önskvärdheten av att det uttalande beträffande lindringar i lånevillkoren, som fullmäktige år 1923 gjorde, finge bliva vägledande jämväl för framtiden. Känt är, att många kommuner under nu rådande förhållanden måste dragas med synnerligen ansträngda finanser och ofta lita till statens mellankomst för skattebördans lindring allt under det ränteläget håller sig på osedvanligt låg nivå. Ur denna synpunkt sett är varje lättnad, som är möjlig att bereda inom ramen för fondförvaltningens befogenhet, välkommen. Några detaljerade anvisningar om i vilken utsträckning dylika lättnader böra medgivas anser sig utskottet icke böra föreslå utöver vad som redan förekommit, icke minst sedan frågan vunnit beaktande vid 1923 års riksdag. Åt fondförvaltningen själv torde böra överlåtas att välja de vägar, som för olika fall visa sig bäst framkomliga.

Under åberopande av det ovan anförda får utskottet därför hemställa,

att ifrågvarande motion nr 71 icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1934.

På utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar Nordborg, Berling, Forslund, Rydberg, John Björck, Jacob Hansson, Arvedson och Holstenson.